

Motion till riksdagen
2009/10:N490

av **Hans Linde m.fl. (v)**

Internationell handelspolitik för rättvisa och jämställdhet

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Inledning.....	4
4	Den internationella handeln.....	4
5	Ekonomisk tillväxt och fördelningspolitik.....	5
6	En rättvisare handel.....	6
6.1	Handlingsfrihet för vem?.....	7
6.2	Insyn och öppenhet.....	8
6.3	Ekologiskt perspektiv på handel.....	8
6.4	En jämställd handelspolitik.....	9
7	Trips och läkemedel.....	9
8	Korruptionen inom den internationella handeln.....	10
9	EU:s regionala och bilaterala handelsavtal.....	11
9.1	Ekonomiska partnerskapsavtalet (EPA).....	11
9.2	Associeringsavtalen i Latinamerika.....	12
9.3	Avtal med Colombia?.....	13
9.4	EU:s associeringsavtal med Israel.....	13
10	EU:s handelspolitik.....	14
10.1	Doha, Singapore m.m.....	14

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en jämnare och mer rättvis fördelning av resurser måste vara en central och bärande del inom ramen för de handelsavtal och ekonomiska samarbeten som Sverige knyter med länder i världen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i EU och WTO ska driva krav på att handelsavtal måste utformas och utvärderas utifrån millenniemålen om fattigdomsbekämpning, hälsa och mänskliga rättigheter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att WTO demokratiseras så att fattiga länder får en reell möjlighet att påverka handelspolitiken.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen årligen ska rapportera till riksdagen om utvecklingen inom den internationella handeln och om Sveriges ställningstaganden i frågor som rör internationell handel.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i relevanta internationella forum ska föreslå att det utreds om Internationella domstolen i Haag kan vara ett lämpligt forum för att lösa tvister som rör motsättningar mellan WTO och multilaterala miljökonventioner.¹
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att alla förhandlingar om nya handelsavtal ska inkludera en analys av hur avtalet förhåller sig till konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att problemet kring begränsningen med s.k. tvångslicensiering får en lösning som innebär att även de fattigaste utvecklingsländerna kan säkerställa en god tillgång till läkemedel.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att det i större utsträckning riktas uppmärksamhet och åtgärder mot korruptionens källa i fall av grov bestickning.¹
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige inom EU ska verka för att EU-kommissionen i större utsträckning lyssnar på de afrikanska staternas synpunkter i förhandlingar om EPA-avtal.¹
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka inom EU för att associeringsavtalen med Centralamerika och Andinska gemenskapen ska främja utveckling och fattigdomsbekämpning.¹
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att EU tar bort kvarvarande tullmurar mot fattiga länder samt avskaffar importrestriktioner för fattiga länder.

Fel! Okänt namn på

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att EU avskaffar stöd till jordbrukare inom unionen som leder till dumpning av överskott i fattiga länder.¹
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att de s.k. Singaporefrågorna exkluderas från alla handelsavtal som EU knyter med länder och regioner i världen.

¹ Yrkandena 5, 8–10 och 12 hänvisade till UU.

Fel! Okänt namn på

3 Inledning

Handel och handelsregler är centrala för möjligheterna för ekonomisk utveckling och fattigdomsbekämpning i världen. Många är de exempel på hur orättvisa handelsregler hindrat utveckling och i stället fördjupat fattigdom och klyftor.

Vänsterpartiet vill bygga ett rättvist handelssystem som bekämpar fattigdomen, bidrar till ökad jämställdhet mellan män och kvinnor och skapar goda förutsättningar för världens fattigaste länder att uppnå en hållbar utveckling som leder till ett ökat välbefinnande för alla. För oss är handel inte ett mål utan ett medel.

Men handel är inte bara en fråga om internationell solidaritet. Handel är också kopplat till produktion som i sin tur är relaterat till sysselsättning, vilket även påverkar människor i nominellt rika länder. Det är därför avgörande att skapa ett handelssystem som motverkar en global tävlan mot botten där lägre sociala och miljömässiga standarder samt en global svältlön blir bestämmande. Det kräver att en stor del av Sveriges och EU:s politik omformuleras samt att processerna i Världshandelsorganisationen WTO (World Trade Organization) i grunden förändras.

Ett prioriterat mål för Sveriges sittande regering då det gäller utrikeshandel är enligt Utrikesdepartementet ”att uppnå högsta möjliga grad av frihandel”. Men när Sveriges högerregering korthugget och ensidigt upprepar sitt mantra om hur frihandel och investering ger tillväxt och välbefinnande menar Vänsterpartiet att frihandel utan rättvisa – eller tillväxt utan solidarisk fördelningspolitik – inte gör någon skillnad för världens fattigaste. Frihandel kräver likvärdiga förutsättningar och så ser tyvärr inte världen ut i dag.

4 Den internationella handeln

Handel är en viktig och självklar del av en modern ekonomi. Den internationella handeln styrs av gemensamma avtal i WTO och en rad regionala och bilaterala handelsavtal. Det är avgörande att det finns regler för den internationella handeln, men avtal kan utformas på olika sätt därmed i olika grad fungera som verktyg för en rättvis och hållbar utveckling. Delar av dagens handelsavtal är omdiskuterade och kritiserade av många folkrörelser för att de inte gynnar fattigdomsbekämpning och utveckling. Trots att Sveriges hållning i dessa frågor borde ställas mot den av riksdagen beslutade Politik för global utveckling (PGU)*, ser vi tyvärr att så ofta inte sker. Det gäller för Sveriges ställningstagande i EU:s förhandlingar om EPA-avtal i Afrika och det gäller

*Proposition 2002/03:122 Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling (PGU) togs gemensamt av alla partier 2003. Den utgör i dag grunden i svensk utvecklingspolitik och styr även biståndspolitik. Enligt PGU Sveriges politik för global utveckling vara att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling.

för associeringsavtal som förhandlas med Latinamerika och en rad andra regioner och länder. (Se vidare motion 2007/08:U26 med anledning av skrivelsen 2007/08 ”Sveriges politik för global utveckling”.)

5 Ekonomisk tillväxt och fördelningspolitik

Att som den svenska regeringen verka för avregleringar och liberaliseringar på handelsområdet är inget nytt. Många utvecklingsländer genomförde under 1980- och 90-talen snabba och omfattande marknadsorienterade reformer. Ett av resultaten är att jordbruket i dag är mer avreglerat i utvecklingsländer än i industriländer. Men de positiva effekterna lyser i de flesta fall med sin frånvaro.

Erfarenheter visar i stället att en alltför snabb liberalisering av exempelvis importen riskerar att slå ut industriproduktion, försvåra ansträngningar att diversifiera länders ekonomi och minska statliga inkomster kraftigt. Liberaliseringar leder alltså inte automatiskt till högre tillväxt och tillväxt minskar inte självklart fattigdomen.

När regeringen Reinfeldt presenterade resultatskrivelsen för arbetet med PGU i mars 2008 (skr. 2007/08:89) handlade den i princip enbart om ökat marknadstillträde, frihandel och avregleringar inom handelspolitiken. Man menade att en ”modern politik för global utveckling” syftar till att bidra till tillväxt.

Budskapet från den svenska regeringen fortsätter alltså vara att ekonomisk tillväxt per automatik bekämpar fattigdom samt att höga tillväxtsiffror per automatik indikerar utveckling. Detta är en ytterst förenklad bild av verkligheten som Vänsterpartiet inte ställer sig bakom.

Handelsfrågor får alltför ofta spela en avgörande roll för utvecklingsländers framtid. Ofta ges intrycket att frihandelsavtal ensamt är lösningen på näst intill allt. Genom sina prioriteringar bidrar den nuvarande regeringen till denna bild.

Perspektiven på frihandelsavtal och ekonomisk tillväxt är sällan balanserade. Synen på, och värdet med tillväxt, utvecklas sällan eller aldrig. Vänsterpartiet menar att ekonomisk tillväxt, som vapen mot fattigdom blir intressant först när resurser omfördelas och satsningar på samhällsnyttig infrastruktur, fattigdomsbekämpning och välfärd görs. Detta, menar vi, är grundläggande för en ”modern politik för en rättvis och hållbar global utveckling”. För att nå dit krävs medvetna strategier från biståndsgivare, internationella aktörer och inte minst från utvecklingsländerna själva. För även med en hög tillväxt är risken stor att en ytterst begränsad del av medlen når de fattigaste.

Det är i dag ett faktum att stora delar av exempelvis Afrika inte kommer att uppnå FN:s åtta millenniemål om utvecklingen fortsätter som i dag. Trots detta fortsätter procentuell tillväxt att räknas som den avgörande delen av fattigdomsbekämpning. Vänsterpartiet anser att arbetet med en jämnare och mer rättvis fördelning av resurser måste vara en central och bärande del inom ramen för de handelsavtal och ekonomiska samarbeten som Sverige knyter

Fel! Okänt namn på

med länder i världen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 En rättvisare handel

WTO bildades 1995 och har i dag 153 medlemsländer. Organisationen syftar till att skapa ett tydligt, förutsägbart och icke-diskriminerande* regelverk för handel och investeringar globalt. Baksidan med det icke-diskriminerande regelverket är att det blir svårt, ibland omöjligt, för en nyvald regering att ändra på delar av den ekonomiska politiken om en tidigare regering låst fast landet i internationella handels- och/eller investeringsavtal. Vidare pekar många utvecklingsländer – liksom flera FN-organ – på att de nyare handelsavtalen är utformade så att de förhindrar fattiga länder från att använda många av de verktyg som exempelvis ”tigerekonomierna” i Sydostasien använde. Flera WTO-avtal, men även andra regionala och bilaterala investeringsavtal, förbjuder eller begränsar exempelvis värdlandets möjligheter att ställa krav på utländska investerare. WTO har ett tvistlösningssystem, en slags domstol, som kan döma ut rätten för ett land att sätta upp kännbara straffullar mot ett annat land om detta anses bryta mot reglerna. Flera av dessa tvister har gällt olika åtgärder som fattiga länder infört för att stödja utvecklingen av den egna industrin.

Det formella målet när WTO bildades var att få bort alla handelshinder över landsgränserna. I själva verket har de rika länderna, när de utformat regler för internationell handel, behållit en stor del av sina handelshinder för att på så vis kunna skydda och prioritera sina egna och storföretagens ekonomiska intressen. Detta blev särskilt tydligt när de rika länderna inom den s.k. Doharundan vägrade gå med på att tillåta en säkerhetsmekanism för att utvecklingsländerna skulle kunna höja tullarna på import av vissa jordbruksvaror när importen hotar fattiga jordbrukares utkomstmöjligheter.

Samtidigt som den rika världen alltså påstår sig prioritera fattigdomsbekämpning har man kontroll över viktiga internationella institutioner som WTO. Syftet är att behålla sina ekonomiska positioner gentemot fattiga länder.

Vänsterpartiet anser att om handel ska kunna ske på rättvisa villkor måste man tvärtom låta fattiga länder få fördelar och större handlingsutrymme att själva utforma sin handelspolitik och avgöra när och i vilken grad näringar och marknader ska öppnas mot de transnationella bolagen. Fattiga länder måste få möjlighet att utveckla en handelspolitik som stödjer landets egen utvecklingsstrategi. Sverige bör därför verka för att den ömsesidighet kring handelsliberaliseringar som WTO kräver upphör. Rikare länder och regioner

*I handelsavtal betyder icke-diskriminerande att utländska och inhemska företag och varor ska behandlas likadant, vilket i princip betyder att ett land inte får gynna det egna näringslivet eller den egna befolkningen när det gäller stöd, tillträde till naturresurser etc.

kan med fördel erbjuda handelsförmåner till sina marknader för fattiga länder. Men det motsatta förhållandet ska inte gälla.

6.1 Handlingsfrihet för vem?

En fråga som ofta återkommer är vilket politiskt handlingsutrymme, s.k. policy space, länder ska ha då man väljer sin ekonomiska politik.

Vänsterpartiet är av åsikten att det icke-diskriminerande regelverk som WTO står för i grunden är odemokratiskt och därför oacceptabelt. Det bör vara upp till varje land att bestämma vilken politisk inriktning och vilka verktyg man vill använda för att uppnå god ekonomisk politik i det egna landet. Varje land måste få chansen att låta sin demokratiskt valda regim verkställa den politik den blivit vald på. En demokratiskt vald regering måste också kunna ändra tidigare regimers politik om man tycker denna är dålig.

Ett förfaringsätt enligt ovan omöjliggörs dock allt som oftast av de internationella åtaganden och avtal av olika slag som länder ingår. Vänsterpartiet menar att om länders handlingsfrihet fortsätter begränsas på detta sätt kommer det demokratiska styrsystemets betydelse att urholkas helt.

Historiskt har länder som haft, eller tagit sig, stort handlingsutrymme i förhållande till handelsavtal lyckats bäst ekonomiskt. Exempelen som nämnts ovan är de ostasiatiska "tigerekonomierna": Sydkorea, Taiwan, Singapore, Malaysia samt Vietnam. Men samma sak gäller för de industrialiserade länderna i norr, vilka alla genom historien har haft olika former av särskilda stöd för sin uppväxande industri tills den blivit konkurrenskraftig. Välfärden i rika länder beror delvis på just tullar, handelshinder och andra skydd av den egna industrin i vissa utbyggnadsskeden. Kontroll över import- och exportflödena av varor, tjänster, valuta har varit andra sätt för att nå rikedom.

Men trots detta har den svenska regeringen uttryckligen deklarerat att målet är att släppa marknaden så fri som möjligt. Ett stort politiskt handlingsutrymme för de fattiga länderna är inget man prioriterar. Regeringen Reinfeldt har enligt Vänsterpartiet en övertro på frihandeln som sådan och verkar tro att man i detta har funnit ett "facit" på rätt ekonomisk politik. Om fattigdomsbekämpning och rättvisa verkligheten var mål som regeringen ville uppnå skulle man erkänna att alla länder inte har samma förutsättningar.

Sverige måste verka för att den internationella handelspolitiken inte motverkar uppfyllandet av millenniemålen. Handelspolitiken ska beakta hur väl den når FN:s mål om halvering av fattigdomen till år 2015 och för Sveriges del ställer PGU liknande krav på utformandet av vår internationella handelspolitik.

Sverige bör i WTO och EU driva kravet att alla handelsavtal alltid ska utformas och utvärderas utifrån millenniemålen om fattigdomsbekämpning, hälsa och mänskliga rättigheter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

6.2 Insyn och öppenhet

Så länge WTO styrs av de rika länderna kommer reglerna att fortsätta gynna västs ekonomiska intressen och motverka de förändringar som krävs för att millenniemålen ska uppfyllas. Trots att alla länder har varsin röst i Allmänna rådet är det bara 25–30 länder av sammanlagt 142 medlemsländer som får vara med och förbereda ett beslut.

Ett annat problem är att de som fattar besluten inte är folkvalda och kan därför ”ostraffat” driva en politik som vanliga människor inte har någon insyn i eller kan påverka. I de flesta fall kan de varken avsättas eller bli omvalda och kan alltså inte ställas till svars för sina handlingar. Om WTO var mer demokratiskt skulle handeln också bli mer rättvis. Vill de rika länderna på riktigt stötta de fattiga måste de visa en långt större välvilja än de gjort hittills.

Vänsterpartiet anser att Sverige bör verka för att WTO demokratiseras så att de fattiga länderna får en reell möjlighet att påverka handelspolitiken. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det är inte alltid lätt för allmänhet, riksdag och frivilligorganisationer att ta del av hur handelsavtal framförhandlas och vilka åsikter Sverige drivit. Den tidigare regeringen beskrev i en skrivelse (2005/06:9 Ökad välfärd och global utveckling – svensk handelspolitik i WTO:s Doharunda) hur Sverige har agerat inom WTO och vilken inställning Sverige avsåg att driva inom organisationen inför WTO-konferensen det året.

Vänsterpartiet menar att detta är ett bra sätt att öka insynen och öppenheten. Regeringen bör därför årligen rapportera till riksdagen om utvecklingen inom den internationella handeln och Sveriges ställningstaganden i frågor som rör WTO och andra internationella handelsfrågor. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.3 Ekologiskt perspektiv på handel

Internationella handelsfrågor måste alltid genomsyras av ett ekologiskt perspektiv, som innebär att handeln medverkar till att globala överenskommelser om klimatmål nås, transporter sätts i relation till ekologisk hållbarhet, den biologiska mångfalden stärks och konsumtion av ekologiska produkter ökar.

Även om internationella handelsavtal sällan explicit tar upp frågor som rör miljön kan de indirekt påverka möjligheterna att främja densamma. All form av ”positiv särbehandling” strider mot WTO:s grundprincip om icke-diskriminering och leder oftast till konflikter.

Det finns i dag över 200 multilaterala miljökonventioner och avtal och av dessa innehåller ca 30 stycken föreskrifter om handelsåtgärder. Det är därför inte märkligt om det uppstår konflikter mellan WTO-regelverket och alla dessa miljöavtal. Vissa åtgärder som förespråkas i ett avtal kanske är förbjudna i ett annat avtal eller tvärtom. Det finns även en konflikt om vem som har makt att bestämma vilken tolkning som ska gälla.

Som svar på kritiken ovan framförs ofta att de olika regelverken ska vara ”ömsesidigt stödjande”. Problemet är att ingen vet vad det i praktiken bety-

der. Det behövs antagligen en helt annan strategi om man vill att miljökonventionernas mål ska genomföras. Det kan då handla om att reformera WTO utifrån ett miljöperspektiv eller att samordna de olika miljökonventionerna för att på så sätt göra dem mer slagkraftiga.

Det finns ett intressant förslag för att komma till rätta med tvistlösningar som går ut på att lyfta tvister mellan WTO och miljökonventionerna till Internationella domstolen i Haag. Vänsterpartiet anser att regeringen i relevanta internationella forum bör initiera en diskussion om hur tvistlösning mellan WTO och miljökonventionerna ska hanteras och föreslå att det utreds om Internationella domstolen i Haag kan vara ett lämpligt forum för att lösa tvister som rör motsättningar mellan WTO och miljökonventioner. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.4 En jämställd handelspolitik

Internationell handel och dess olika avtal saknar i princip alltid en könsanalys, trots att man vet att män och kvinnor påverkas på olika sätt när handelsreglerna förändras, eftersom roller och ansvar i ekonomin generellt ser olika ut för män och kvinnor. Det finns flera exempel på att handelsliberaliseringar har betydligt mer negativa effekter för företag ägda av kvinnor än företag ägda av män, på grund av att de kvinnliga företagen ofta har sämre tillgångar till kapital och krediter. Därigenom kan även handelspolitiken hota genomförandet av mål tre om ökad jämställdhet mellan män och kvinnor. Trots detta beskrivs ofta handelspolitik som om den vore könsneutral.

Sverige borde vara ett föregångsland med målet att påverka förhandlingar och nya handelsavtal internationellt så att dessa inkluderar en analys av hur avtalen påverkar kvinnor och de millenniemål som berör kvinnors situation. Sverige ska därför som enskild stat och inom ramen för EU och WTO verka för att alla förhandlingar om nya handelsavtal ska inkludera en analys av hur avtalet förhåller sig till konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet har utvecklat sin syn på handel och jämställdhet ytterligare i motionen 2008/09:N210 En handelspolitik för jämställdhet.

7 Trips och läkemedel

Det handelsavtal som reglerar s.k. immaterialrätt, bl.a. patent på exempelvis läkemedel och genetiska resurser, är WTO:s avtal Trips (Trade related aspects of intellectual property rights). Med Trips infördes för första gången en internationell norm för hur patentlagstiftningen ska se ut i alla WTO:s medlemsländer. Tidigare utformade länder i princip sina patentlagstiftningar som man ville, och många valde då att av folkhälsoskäl ha generösare patentregler för t.ex. läkemedel än för bilar. I och med Trips har sådana lösningar i princip förbjudits, även om det finns undantag.

Fel! Okänt namn på

Kortfattat har Trips inneburit att alla medlemsländer tvingats införa patentlagstiftning på en hög nivå och med ett innehåll som i första hand passar industriländerna och deras företags intressen och behov. För ett utvecklingsland innebär det i allmänhet inga fördelar men däremot höga kostnader för genomförandet. En rapport från biståndsorganisationen Oxfam visar att de nya patentreglerna med Trips bl.a. skulle innebära att utgifterna för mediciner i Peru ökar med minst 25 procent.

FN:s kommitté för de mänskliga rättigheterna och FN:s utvecklingsprogram UNDP (United Nations Development Programme), konstaterar att det finns motsättningar mellan Trips-avtalet och möjligheterna att förverkliga de mänskliga rättigheterna – speciellt rätten till hälsa. Med tanke på att omkring 15 miljoner människor dör varje år av infektionssjukdomar som kan behandlas med mediciner är frågorna akuta.

I dag finns det över 40 miljoner hivsmittade människor. Genom medicinering, mat och sjukvård behöver hiv/aids inte längre vara en dödlig sjukdom. Men priserna på bromsmedicin i originalvarianterna är skyhöga jämfört med de billiga kopior som produceras av länder som ännu ej anpassat sig till Trips-avtalet. Kostnaderna för en månads behandling med mediciner i originalvarianterna – märkesvarorna – motsvarar ofta årslöner för vanliga arbetare i t.ex. Sydafrika eller Thailand. Skillnaderna mellan priserna på originalmedicinerna, som prissatts av företagen i länder som lyder under Trips, och priserna på de billiga kopior som prissatts av företag som producerar billiga kopior i länder som ännu inte anpassats till Trips-avtalet, kan skilja upp till femton gånger priset enligt UNDP. De flesta som är smittade av hiv/aids är fattiga människor som ibland har tillgång till, men inte råd, att köpa medicinerna.

Det finns en överenskommelse inom WTO från 2003 som innebär en juridisk/politisk möjlighet för länder att producera och exportera billiga läkemedel. Men kommentarer från engagerade folkrörelser pekar på att de juridiska och politiska processerna som ett land måste gå igenom är så krångliga att det är tveksamt om landet kan utnyttja möjligheten. Överenskommelsen bedömdes av bl.a. Läkare utan gränser snarast som ytterligare ett hinder för produktion och export av billiga läkemedel.

Vänsterpartiet anser att det krävs en revidering av själva Trips-avtalet. Regeringen bör verka för att problemet kring begränsningen med den s.k. tvångslicensieringen får en lösning som innebär att även de fattigaste utvecklingsländerna kan säkerställa en god tillgång till läkemedel, fattiga länder måste få rätt att både producera, köpa och sälja mediciner som räddar liv. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8 Korruptionen inom den internationella handeln

Storskalig korruption är ofta knuten till internationella affärer. Vanligtvis är det bestickaren som tar initiativ och drar den största fördelen av transaktion-

en. I kampen mot korruption räcker det därför inte med att straffa dem som tar emot mutor, man måste även fråga varifrån pengarna kommer. Vänsterpartiet menar att en framgångsrik strategi mot korruption kräver att båda parterna ser sin del av korruptionen i världen. I dag finns dessutom förutsättningar för krafttag i en bred allians, där inte bara det officiella Sverige utan också företag och näringslivsorganisationer kan spela en viktig roll.

Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling, OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development), har antagit en konvention mot bestickning av utländska offentliga företrädare. Om ett OECD-land följer konventionen kan bestickningsbrott beivras vid det egna landets domstolar, oavsett var brottet begåtts.

Sverige bör verka för att det i större utsträckning riktas uppmärksamhet och åtgärder mot korruptionens källa, dvs. oftast den rika delen av världen då det gäller fall av grov bestickning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9 EU:s regionala och bilaterala handelsavtal

9.1 Ekonomiska partnerskapsavtalet (EPA)

Ekonomiska partnerskapsavtalet (EPA) som EU förhandlar om med 78 länder i Afrika, Västindien och Stilla havet (de s.k. AVS-länderna) kommer att ha långtgående konsekvenser för handeln mellan EU och de berörda länderna. EU:s ambition är breda EPA-avtal, som förutom handelsfrågor även inkluderar regler för offentlig upphandling, utländska investeringar m.m.

I flera afrikanska länder är oron stor över vilka effekter avtalen kommer att få på ländernas ekonomi, lokala jordbruksproduktion och begynnande industrialisering. Inte minst med bakgrund mot den globala ekonomiska krisen.

Kritiken från regeringar och folkrörelser i Afrika har varit omfattande, både mot avtalens innehåll och mot det sätt som EU bedrivit förhandlingarna. Bland annat Internationella valutafonden (IMF) uppskattar att 8–12 procent av statsinkomsterna i de afrikanska länderna kan komma att försvinna som en följd av EPA. Bara i Kenya riskerar 65 procent av industrin och miljontals lantarbetare på landsbygden att drabbas negativt av EPA-avtalen enligt IMF och EU-kommissionen.

Att Afrika har full del i det globala politiska och ekonomiska samarbetet är självklart något positivt, men EPA-avtalen innebär att alla konkurrerar på samma villkor. Försök att ingå ömsesidiga avtal mellan regioner med så olika ekonomiska förutsättningar som EU och AVS-länderna har visat sig vara en ekvation som inte går ihop. För hur mycket man än önskar det så sker det ekonomiska samarbetet inte på samma villkor.

Den svenska regeringen har bl.a. i sin Afrikaskrivelse hävdad att EPA-avtalen är ”baserade på ömsesidig respekt” och ”inte minst tillvaratar afrikanska utvecklingsintressen”. Vänsterpartiet menar att detta inte stämmer. Den massiva kritik som framförts från de afrikanska staterna tyder på att man

Fel! Okänt namn på

inte heller från det hållet har upplevt den ömsesidiga respekt som Sveriges regering talar om. I stället menar man att EU på olika sätt försökt påtvinga Afrika ett handelsavtal man aldrig velat ha. Om de ekonomiskt svaga AVS-länderna tvingas att handla med länderna inom EU på samma villkor som alla andra länder innebär det ett kraftigt inkomstbortfall för dem.

Den inkomstförlust som de afrikanska AVS-länderna kommer att drabbas av om man förlorar sina tidigare handelsfördelar kommer att innebära ett allvarligt hot mot flera av länderna. För Afrikas del skulle ett sådant inkomstbortfall på uteblivna handelsfördelar motsvara hela EU-biståndet till Afrika.

Vänsterpartiet anser att Sverige inom EU i stället ska verka för att EU-kommissionen i större utsträckning lyssnar på de afrikanska staternas synpunkter i förhandlingarna om handelsavtal. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I Vänsterpartiets motion 2007/08:U225 EPA-avtalen mellan EU och AVS-länderna har vi utvecklat vår syn på EPA-avtalen ytterligare.

9.2 Associeringsavtalen i Latinamerika

Associeringsavtal är de mest långtgående avtal som EU sluter med länder eller grupper av länder. Sedan 2007 förhandlar EU om associeringsavtal dels med Andinska gemenskapen (Colombia, Peru, Bolivia och Ecuador), dels med Centralamerika (Costa Rica, Guatemala, Honduras, Nicaragua, El Salvador).

I Sverige driver Latinamerikagrupperna och Fian kampanjen "Rent mjöl", där man bl.a. kräver att förhandlingarna ska öppnas för folkrörelser i Latinamerika och Europa, att avtalen ska främja utveckling, fattigdomsbekämpning och mänskliga rättigheter såsom rätten till mat. Detta är krav som Vänsterpartiet stödjer.

Associeringsavtalen har fått hård kritik av enskilda regeringar, men framför allt från sociala rörelser och det civila samhället i både Latinamerika och Europa. Tanken är att avtalen ska vila på tre ben: politisk dialog, utvecklings-samarbete och handel. Tyvärr har det dock visat sig att EU:s nya handelsstrategi, Global Europe: competing in the world, har fått större inflytande på förhandlingarna än vad EU:s samstämmighetspolicy har fått. Handelsstrategin slår bl.a. fast att handelspolitiken ska underlätta för europeiska företag att konkurrera på världsmarknaden och säkra tillgången till råvaror. Således tar EU i förhandlingarna mycket liten, eller ingen, hänsyn till fattiga människors behov. I stället ligger tyngdpunkten på att stärka europeiska storföretags intressen på bekostnad av länders handlingsutrymme att välja sin egen politik för att bekämpa hunger och fattigdom.

Som en protest mot EU:s sätt att driva på förhandlingarna mot ett rent frihandelsavtal, hoppade Ecuador av förhandlingarna med EU i somras. Detta efter att man vid ett flertal tillfällen lagt förslag som innefattade även de andra två "benen".

Samtidigt har förhandlingarna i Centralamerika tillfälligt avstannat, som en följd av händelserna i Honduras.

I stort anser Vänsterpartiet att vad Latinamerika i första hand behöver är en handelspolitik som motverkar dagens ojämlika förhållanden. När det gäller de avtal som EU förhandlar är risken i stället överhängande att avtalen kommer att få långtgående negativa effekter på stora delar av industrin och jordbruket i berörda länder. Konkurrensen mellan latinamerikanska småbönder och det hårt subventionerade europeiska industrijordbruket är på intet sätt fri och det sker inte på några som helst jämlika villkor. Det är inte svårt att räkna ut vem som kommer att gå segrande ur denna konkurrens på ”lika villkor”. Vänsterpartiet anser därför att Sverige ska verka inom EU för att associeringsavtalen med Centralamerika och Andinska gemenskapen ska främja utveckling och fattigdomsbekämpning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Se vidare Vänsterpartiets motion 2008/09:U257 EU:s associeringsavtal med Centralamerika och Andinska gemenskapen. Associeringsavtalen med Latinamerika behandlas även i Vänsterpartiets motion 2009/10:U202, Latinamerika.

9.3 Avtal med Colombia?

Colombia är en del av den Andinska gemenskapen och således ett av de länder som EU förhandlar med om framtida associeringsavtal. Vänsterpartiet anser att EU ska använda sig av denna möjlighet att sätta press på den colombianska regeringen för att förmå den att vidta åtgärder så att de mänskliga rättigheterna i landet ska respekteras. Se vidare Vänsterpartiets motion 2009/10:U202, Latinamerika.

9.4 EU:s associeringsavtal med Israel

EU är Israels viktigaste exportmarknad. Handeln mellan Israel och EU uppgick bara under förra året till över 26 miljarder euro. Inom EU:s associeringsavtal med Israel ryms ett förmånligt handelsavtal som bl.a. ger tullfrihet på en mängd varor. Avtalet ger den israeliska industrin stora ekonomiska fördelar och på så vis bidrar EU till att stärka den ekonomiska basen för Israels ockupationspolitik gentemot Palestina. År 2008 uppgick handeln mellan Israel och EU till över 26 miljarder euro, vilket gör EU till Israels viktigaste exportmarknad. Men EU:s avtal är villkorade, i kapitel 2 i avtalet med Israel står det tydligt att de mänskliga rättigheterna måste respekteras. Liknande avtal med andra stater har hävts efter rapporter om övergrepp på de mänskliga rättigheterna.

Mot bakgrund av Israels ständiga övergrepp mot de mänskliga rättigheterna, folkrätten och det palestinska folket anser Vänsterpartiet att Sverige ska motsätta sig att EU fördjupar sitt samarbete med Israel på något område. Så länge landet inte avvecklar bosättningar och vägspärrar på ockuperat område, avbryter blockaden av Gaza och upphör med byggandet av muren på Väst-

Fel! Okänt namn på

banken bör inga förhandlingar om fördjupat samarbete på något område mellan EU och Israel genomföras och det nuvarande avtalet bör frysas.

10 EU:s handelspolitik

EU är i dag en av världens mest ihärdiga och pådrivande aktörer inom det handelspolitiska området. Målet med unionens handelspolitik är enligt Romfördragets artikel 131 "en harmonisk utveckling av världshandeln, gradvis avveckling av restriktioner i världshandeln och en sänkning av tullmurarna". Centralt för EU:s handelspolitik är även frihandelsstrategin Global Europe, som presenterades 2006. Denna strategi följer på Lissabonstrategin (EU:s tillväxtstrategi) och handlar om att skapa öppna marknader globalt för produkter och tjänster från de europeiska företagen samt säkra tillgången på råvaror i tredjeland. Syftet är att EU ska öka sin "konkurrenskraft". En konsekvens av Global Europe är att EU nu för fram mycket långtgående krav i förhandlingar med utvalda nyckelländer i världen, vilket t.ex. omfattar högst kontroversiella frågor om investeringar och konkurrenspolitik som redan avlägsnats från WTO:s agenda på grund av omfattande motstånd.

Den nuvarande förhandlingsrundan i WTO påbörjades mycket på grund av EU:s engagemang, trots att många fattiga länder uttryckt oro och i stället betonat att löften från tidigare överenskommelser måste uppfyllas. EU har bortsett från detta och konsekvent fört fram sina intressen i förhandlingarna. Det omfattar inte minst de övergripande förhandlingsfrågorna om ökat marknadstillträde för såväl jordbruk som industriprodukter samt liberalisering av tjänstehandeln.

De tullmurar som EU satt upp mot utvecklingsländerna och framför allt den dumpning som genomförs, kostar dessa länder mer än vad de får i bistånd. För fattigdomsbekämpning har således en rättvis handel kommit att bli viktigare än bistånd. Vänsterpartiet anser dock att Sverige ska verka för att EU tar bort kvarvarande tullmurar mot fattiga länder samt att importrestriktioner för fattiga länder avskaffas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Sverige bör även verka för att EU ska avskaffa stöd till inhemska jordbrukare som leder till dumpning av överskott i fattiga länder. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10.1 Doha, Singapore m.m.

Enligt planen skulle förhandlingsrundan från Doha ha avslutats redan 2005. Detta har emellertid inte skett och flera ministerkonferenser har slutat i fiasko. Meningsskiljaktigheterna har varit för betydande, i synnerhet mellan de rika industrialiserade länderna och en mångfald av allianser av fattiga länder som slutit sig samman för att försvara sina (defensiva) positioner. De fattiga ländernas växande motstånd och kritik av förhandlingarna i WTO samt de rika

ländernas maktspel utgör troligen den tydligaste förändringen i modern tid inom det handelspolitiska området.

I förhandlingarna om inhemska stöd (av typen jordbruksstöd) finns det i WTO ett speciellt ”boxsystem”, där färgen på olika boxar klassificerar olika typer av stöd eller subventioner. Det är i synnerhet rika länder, såsom EU och USA, som haft förmåga att bygga upp omfattande system för stöd och ersättningar till de inhemska jordbrukarna. En kritik som ofta framförts är att löften om sänkningar av dessa stöd visat sig vara manipulationer eller omklassificering. På så sätt har förekommande stöd hamnat under den gröna boxen som tillåter stöd.

Under Doha har svårigheter präglat samtliga förhandlingsfrågor, stora som små. Inom jordbruksområdet tog det lång tid för EU att ens acceptera ett sista slutdatum för avveckling av exportstöden. Samtidigt har en gradvis utfasning villkorats och använts som ett sätt att pressa fram ytterligare eftergifter bland fattiga länder.

När EU förhandlar associeringsavtal med bl.a. Centralamerika och Andinska gemenskapen inkluderar man de s.k. Singaporefrågorna*. Dessa har redan diskuterats inom WTO men ströks från dagordningen efter omfattande protester från många utvecklingsländer. Trots detta går alltså EU vidare och försöker inkludera frågorna i sina regionala associeringsavtal.

Vänsterpartiet anser att makt behöver flyttas från företagens stängda styrelserum till demokratiska arenor. Singaporefrågorna innebär en utveckling i motsatt riktning. Sverige bör därför inom EU verka för att Singaporefrågorna exkluderas från alla handelsavtal som EU knyter med länder och regioner i världen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 25 september 2009

Hans Linde (v)

Ulla Andersson (v)

Jacob Johnson (v)

Marie Engström (v)

Kent Persson (v)

* Singaporefrågorna rör bl.a. regler för konkurrens, investeringar och offentlig upphandling. I praktiken begränsas möjligheterna för stater att ställa krav på utländska investerare, vilket innebär att ländernas möjlighet att styra investeringarna så att de på bästa sätt gynnar landets utveckling inskränks.